

УДК 547.461.2:547.564.4

СИНТЕЗ, ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ТА ФАРМАКОЛОГІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ N-ЗАМІЩЕНИХ АМІДІВ 2-ГІДРОКСІОКСАНІЛОВОЇ КИСЛОТИ

П.О.Безуглий, В.А.Георгіянць, В.В.Гриненко, Н.В.Гарна

Національний фармацевтичний університет,
61002, м. Харків, вул. Пушкінська, 53. E-mail: press@ukrfa.kharkov.ua

Ключові слова: етиловий ефір 2-гідроксіоксанілової кислоти; первинні алкіламіни; алкіламіди; препаративна методика синтезу

Амідуванням етилового ефіру 2-гідроксіоксанілової кислоти первинними алкіламінами у спиртовому середовищі отримані відповідні алкіламіди. Отримати таким способом ароматичні аміди та діалкіламіди не вдалося. Для їх синтезу було розроблено препаративну методику синтезу. Будову отриманих речовин підтверджено спектральними методами.

SYNTHESIS, PHYSICO-CHEMICAL AND PHARMACOLOGICAL PROPERTIES OF N-SUBSTITUTED AMIDES OF 2-HYDROXYOXANYLIC ACID

P.A.Bezuglyy, V.A.Georgiyants, V.V.Grinenko, N.V.Garnaya

The correspondent alkylamides have been obtained by amination of ethyl 2-hydroxyoxanilate with the primary alkylamines in the alcoholic medium. It was impossible to obtain in such way the aromatic amides and dialkylamides. The preparative synthetic method has been developed for their synthesis. The structure of the substances synthesized has been confirmed by the spectral methods data.

СИНТЕЗ, ФІЗИКО-ХІМИЧЕСКИЕ И ФАРМАКОЛОГИЧЕСКИЕ СВОЙСТВА N-ЗАМЕЩЕННЫХ АМИДОВ 2-ГІДРОКСІОКСАНІЛОВОЙ КИСЛОТЫ

П.А.Безуглый, В.А.Георгиянц, В.В.Гриненко, Н.В.Гарная

Амидированием этилового эфира 2-гидроксиоксаниловой кислоты первичными алкиламинами в спиртовой среде получены соответствующие алкиламиди. Синтезировать таким способом ароматические амиды и диалкиламиды не удалось. Для их синтеза была разработана препаративная методика синтеза. Строение полученных веществ подтверждено спектральными методами.

Головним завданням фармацевтичної хімії у незалежній Україні є створення оригінальних лікарських засобів для лікування найбільш поширених захворювань. Загальною вимогою до потенційних лікарських субстанцій є низька токсичність і, крім того, простота отримання, що, у свою чергу, сприятливо відіб'ється на вартості лікарського препарату.

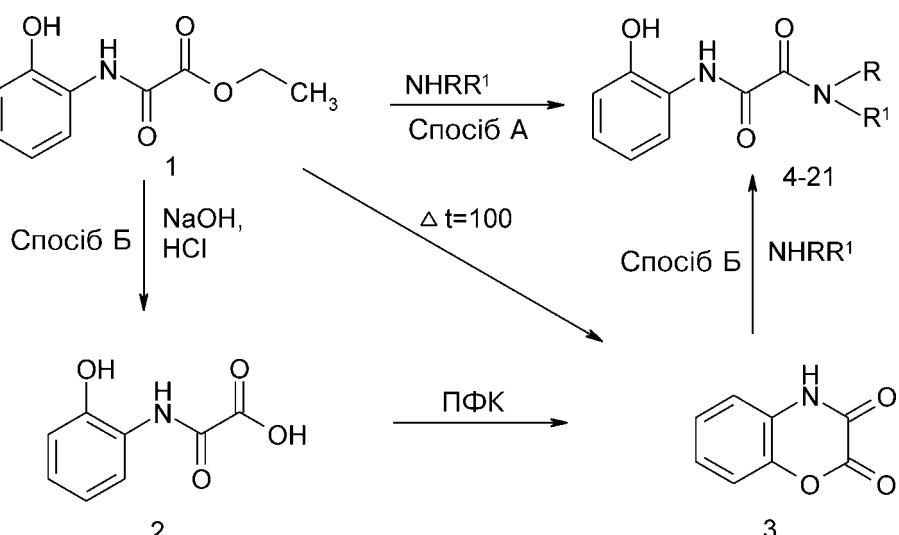
З урахуванням таких вимог не втрачає актуальності пошук нових лікарських засобів серед похідних щавлевої кислоти, що мають близькість до найбільш відомих біогенних субстратів, а також спроба зниження токсичності амінофенолів шляхом їх ацилювання.

Синтез заміщених амідів оксамінових кислот здавна вважається перспективним і використовується багатьма дослідниками. Так, високу аналгетичну активність на формаліновому тесті продемонстрували нові похідні індол-2-карбоксаміду [1]. Синтез заміщених феноксиfenілоксамінових кислот, здатних знижувати рівень холестерину як у дослідах *in vivo*, так і на тваринах, виявляючи крім цього кардіоваскулярний ефект, описаний

американськими вченими [2]. Встановлено вплив деяких заміщених оксамідів на рівень 5-гідрокситриптаміну, для якого відома участь у механізмі дії антидепресантів [3]. У 60-і роки серед похідних оксанілових кислот знаходили антineопластичні агенти [4]. Циклічні оксаміди вважаються перспективними агентами для лікування СНІДу [5, 6]. Фармакологічну активність амідованих похідних щавлевої кислоти пов'язують, крім того, з їх здатністю впливати на метаболізм різних ксенобіотиків [7].

Останні дослідження вчених також доводять, що окиснення амінофенолів еритроцитами крові людини є корисним для утворення похідних фенотіазину, які можуть бути використані для лікування онкологічних захворювань крові [8]. Активальним залишається пошук серед похідних 2-амінофенолу потенційних антикоагулянтів з різними механізмами дії [9].

Синтезовані раніше похідні гідроксіоксанілових кислот проявили себе перспективними біологічно активними речовинами [10]. Тому ми вважали за доцільне розширити їх коло за рахунок

Схема

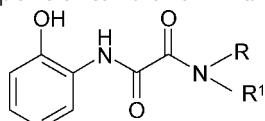
синтезу нових амідованих похідних. Крім простих алкіламідів ми синтезували похідні, що містять фенілалкіламідні залишки, які за нашим власним досвідом створюють серйозні передумови для прояву протисудомних властивостей [11, 12]. Ці сполуки (4-14) отримуються реакцією амідування вихідного ефіру (1) у середовищі етанолу або ізоп-

ропанолу з високими виходами відповідно до схеми (спосіб А).

Збільшенню ліпофільноті цільових продуктів сприяє введення до структури вторинних або ароматичних амідів замість алкіламідів [13]. Тому нам було цікаво простежити, як впливатиме на прояв фармакологічної активності присутність названих

Таблиця 1

N-заміщені аміди 2-гідроксіоксанілової кислоти загальної формули

Сполука	R	R ^B	Вихід, %		Т.пл., °C	Виrah. % N	Брутто-формула	Знайд, % N	Rf*
			Сп А	Сп Б					
4	H	H	61	-	197-8	15,55	C ₈ H ₈ N ₂ O ₃	15,43	0,61
5	CH ₃	H	60	-	210-1	14,43	C ₉ H ₁₀ N ₂ O ₃	14,40	0,58
6	C ₃ H ₇ -H	H	75	78	159-60	12,60	C ₁₁ H ₁₄ N ₂ O ₃	12,48	0,57
7	C ₃ H ₇ -ізо	H	52	75	163-4	12,60	C ₁₁ H ₁₄ N ₂ O ₃	12,57	0,50
8	C ₄ H ₉ -H	H	64	77	150-2	11,86	C ₁₂ H ₁₆ N ₂ O ₃	11,97	0,52
9	C ₆ H ₁₁ -цикло	H	75	83	161-2	10,68	C ₁₄ H ₁₈ N ₂ O ₃	10,45	0,56
10	CH ₂ Ph	H	71	81	255-6	10,36	C ₁₅ H ₁₄ N ₂ O ₃	10,54	0,62
11	CH ₂ C ₆ H ₄ -Cl(2)	H	74	82	241-2	9,19	C ₁₅ H ₁₃ ClN ₂ O ₃	8,87	0,61
12	CH ₂ CH ₂ Ph	H	52	76	176-7	9,85	C ₁₆ H ₁₆ N ₂ O ₃	10,02	0,60
13	CH(CH ₃)C ₆ H ₅	H	47	68	164-5	9,85	C ₁₆ H ₁₆ N ₂ O ₃	10,03	
14	CH ₂ CH=CH ₂	H	77	83	162-3	12,72	C ₁₁ H ₁₂ N ₂ O ₃	12,50	0,65
15	C ₆ H ₄ -CH ₃ (2)	H	-	74	187-8	10,36	C ₁₅ H ₁₄ N ₂ O ₃	10,45	
16	C ₆ H ₄ -Br(2)	H	-	65	191-2	8,36	C ₁₄ H ₁₁ BrN ₂ O ₃	8,51	
17	R=R ¹ = C ₂ H ₅		-	57	164-5	11,86	C ₁₂ H ₁₆ N ₂ O ₃	11,98	
18	R=R ¹ = C ₃ H ₇		-	44	169-70	10,60	C ₁₄ H ₂₀ N ₂ O ₃	10,76	
19	R=R ¹ = C ₄ H ₉		-	46	181-2	9,58	C ₁₆ H ₂₄ N ₂ O ₃	9,45	0,53
20	R=R ¹ = CH ₂ C ₆ H ₅		-	77	136-7	7,77	C ₂₂ H ₂₀ N ₂ O ₃	7,83	0,54
21	R=R ¹ = C ₆ H ₅		-	86	259-60	8,43	C ₂₀ H ₁₆ N ₂ O ₃	8,63	

* Величини Rf визначали в системі хлороформ-2 - пропанол (80:30)

Таблиця 2

ІЧ- та ПМР-спектри N-заміщених амідів 2-гідроксіоксанілової кислоти

Сполучка	ІЧ-спектр, см ⁻¹		ПМР-спектр, δ, м.ч.					
	νC=O (амід-1)	νC-O фенолу	OH, 1H, с	Ar-NH, 1H, с	NHR, 1H	Ar-H		Сигнали протонів інших функціональних груп
						H-3, 1H, д	H-4,5,6, 3H, м	
4	1696	1654	1192	10,32	9,88	8,42, 2H, с	8,19	6,96
5	1698*	1682	1184	10,32	9,77	9,02, д	8,15	6,95
6	1680	1641	1191	10,35	9,80	9,11, т	8,16	6,96
7	1690	1656	1190	10,35	9,84	8,93, д	8,18	6,98
8	1692	1657	1182	9,82, 2H, с		8,15, т	7,97	6,86
9	1690	1648	1186	10,29	9,79	8,85, д	8,13	6,95
10	1678*	1645	1180	10,32	9,79	9,66, т	8,15	6,95
11	1686	1647	1178	10,35	9,87	9,63, т	8,11	6,97
12	1700*	1674	1177	10,28	9,84	9,61	8,14	6,96-7,21, 8H, м
13	1680*	1641	1180	9,86	10,39, 2H, с		8,18	6,98-7,47, 7H, м
14	1642	1698	1196		8,10	7,66	7,37	7,03
15	1684	1642	1187	11,05	9,86	10,35	8,13	6,98
16	1671	1653	1187	9,98	9,81	-	7,82	6,93
17	1682	1641	1196	10,01	9,48	-	8,20	6,88
18	1685	1638	1174	10,14	10,04	-	7,75	6,93
19	1694	1653	1181	10,12	9,81	-	8,18	6,91
20	1691	1640	1191			-	7,95	6,87-7,84, 13 H, м
21	1678	1640	1187			-	8,11	6,84-7,92, 13 H, м

радикалів. Але як відомо, амідування етилового ефіру гідроксіоксанілових та інших оксанілових кислот ароматичними або діалкіламінами вимагає використання спеціальних каталізаторів або реагентів, що робить цей синтез дуже дорогим. Крім того, виходи цільових сполук не є дуже високими. В літературі [14, 15] описано, що ацильні похідні 2-амінофенолу можуть бути отримані в результаті взаємодії похідних 1,4-бензоксазинонів з нуклеофільними реагентами. Зважаючи на це, нами була здійснена спроба синтезу цільових амідів за іншим способом (спосіб Б, схема 1) з використанням 1,4-бензоксазин-2,3-діону (3), який, у свою чергу, є продуктом циклоконденсації 2-гідроксіоксанілової кислоти (2), утвореної в результаті гідролізу вихідного ефіру (1). Слід зазначити, що кислота (2) та бензоксазин (3) утворюються практично кількісно, тому такий спосіб синтезу може

розглядатись як препаративний для отримання феніл- та діалкіламідів оксанілових кислот. З табл. 1 також видно, що виходи алкіл- та арилалкіл-амідів за цим способом також є більш високими. Будова синтезованого продукту (3) доведена зустрічним синтезом. Спроба синтезувати бензоксазин (3) термолізом етилового ефіру (1) не була успішною у випадку нагрівання реакційної суміші при високих температурах. Продукт цієї реакції за даними спектра ПМР нами було інтерпретовано як симетричний 2-гідроксіанілід щавлевої кислоти (За, експериментальна частина). Тільки при дотримуванні температурного режиму (100°C) вдається отримати цільовий бензоксазин, але його вихід не можна вважати препартивним. Константи синтезованого продукту (3) відповідали константам речовини, отриманої в результаті відтворення методики, описаної в літературі [17].

Синтезовані сполуки є білими кристалічними речовинами з чіткими температурами плавлення (табл. 1). Їх чистоту та індивідуальність було доведено хроматографічно. Для доведення структури синтезованих речовин нами були використані елементний аналіз, а також дані спектральних досліджень.

ІЧ-спектри синтезованих речовин містять усі характеристичні смуги функціональних груп, які є у молекулах, зокрема смуги валентних та деформаційних коливань амідних угруповань, валентних коливань зв'язку С-О фенольного залишку (табл. 2) [18].

Спектри ЯМР ^1H свідчать про наявність протономісних функціональних груп [18, 19]. Загальними сигналами у спектрах ПМР синтезованих речовин є синглет в області слабкого поля (9,86–10,32 м.ч.), що відповідає протонам гідроксильної групи, а також синглет амідного угруповання (8,10–10,04 м.ч.). Сигнали ароматичних протонів являють собою спектр АВСХ, що пов'язано з впливом гідроксильної та заміщеної аміногрупи [19]. Сигнали амідних замісників у залишках, уведеніх до молекули, інтерпретуються відповідно їх мультиплетності та хімічному зсуву.

Проведені фармакологічні дослідження показали наявність у синтезованих речовин помірних гепатопротекторних, аналгетичних та протизапальних властивостей.

Експериментальна частина

ІЧ-спектри були зняті на приладі Specord M-80 в таблетках КВг, концентрація досліджуваної речовини — 1%.

Спектри ПМР синтезованих сполук зняті на приладі "Bruker WP-100 SY", робоча частота — 100 МГц, розчинники — CDCl_3 та DMSO-d_6 , внутрішній стандарт — ТМС.

2-Гідроксіоксанілова кислота (2)

2,09 г (0,01 Моль) етилового ефіру 2-гідроксіоксанілової кислоти (1) розчиняють при нагріванні на водяній бані в 10% розчині натрію гідроксиду. Після підкиснення розчином хлористоводневої кислоти (1:1) осад, що утворився, відфільтровують, промивають водою, сушать.

Вихід — 1,8 г (кільк.). Т.пл. — 248°C розкл. (етанол).

4Н-1,4-Бензоксазин-2,3-діон (3)

Способ 1. 0,9 г (0,005 Моль) 2-гідроксіоксанілової кислоти (2) нагрівають у 30 мл поліфосфорної кислоти протягом 6 год. Реакційну суміш розводять водою. Осад, що випав, промивають водою. Спектр ЯМР ^1H (δ, м.д., DMSO-d_6): 6,932 (4Н, м, Ar-H), 11,9 (1Н, с, NH).

Вихід — 0,8 г (98 %). Т.пл. — 263–264°C (ацетон).

Способ 2 [18]. До суміші 2,29 г (0,021 Моль) о-амінофенолу в 25 мл сухого толуолу додають порціями 11 мл розчину оксалілхлориду (0,022 Моль) у хлороформі. Суміш нагрівають протягом 4 год, охолоджують до кімнатної температури. Осад (блі-

до-зеленуватого кольору), що випав, відфільтровують, промивають водою.

Вихід — 3,0 г (89%). Т.пл. — 263–264°C (ацетон).

Способ 3. 2,09 г (0,01 Моль) етилового ефіру 2-гідроксіоксанілової кислоти (1) нагрівають на металевій бані при температурі 100°C протягом 5 год. Затверділу масу розмішують з водою. Осад відфільтровують.

Вихід — 9,26 г (32%). Т.пл. — 263–264°C (етанол).

Змішана проба речовин, одержаних за способами 1, 2 та 3, не дає депресії температури плавлення.

Ди-(2-гідроксі)анілід щавлевої кислоти (За)

Способ 1. 2,09 г (0,01 Моль) етилового ефіру 2-гідроксіоксанілової кислоти (1) нагрівають на металевій бані при температурі 150°C протягом 5 год. Затверділу масу розмішують з водою. Осад відфільтровують.

Вихід — 1,8 г (66 %). Т.пл. — 235–237°C (етанол).

Способ 2. Суміш 1,46 мл (0,01 Моль) діетилоксалату та 2,18 г (0,02 Моль) 2-амінофенолу нагрівають на металевій бані при 175–180°C протягом 2 год. Затверділу масу розмішують з водою. Осад відфільтровують.

Вихід 2,2 г — (81%). Т.пл. — 235–237°C (етанол).

Спектр ЯМР ^1H (δ, м.д., DMSO-d_6): 6,88 (6Н, м, Ar-H $^{4,5,6}\text{x}2$); 7,88 (2Н, д, Ar-H $^3\text{x}2$), 9,55 (2Н, с, OHx2), 9,71 (2Н, с, NHx2).

Змішана проба речовин, одержаних за способами 1 та 2, не дає депресії температури плавлення.

Амід 2-гідроксіоксанілової кислоти (4)

2,09 г (0,01 Моль) етилового ефіру 2-гідроксіоксанілової кислоти (1) розчиняють у 50 мл ізо-пропанолу та насичують протягом 2 год амоніаком, отриманим з концентрованого розчину амонію гідроксиду. Вихідна речовина при цьому частково розчиняється. Колбу щільно закривають та залишають на 5 діб. Після цього реакційну суміш розбавляють водою, підкислюють розчином хлористоводневої кислоти (1:1) до pH 5. Осад, що випав, відфільтровують, промивають водою, сушать.

Вихід — 1,11 г (61 %). Т.пл. — 197–198°C (40% етанол).

Аналогічно отримують сполуку 5 (табл. 1).

Пропіламід 2-гідроксіоксанілової кислоти (6)

Способ 1. До розчину 2,09 г етилового ефіру 2-гідроксіоксанілової кислоти (1) в 30 мл етанолу додають 1,18 г (0,02 Моль) пропіламіну. Реакційну суміш залишають на 12 год. Після цього підкислюють розчином хлористоводневої кислоти (1:1) до pH 5. Осад, що випав, відфільтровують, промивають водою, сушать.

Вихід — 1,7 г (75 %). Т.пл. — 159–160°C (40% етанол).

Сполуки 7–14 були отримані аналогічно.

Способ 2. До розчину 4,89 г (0,03 Моль) 4Н-1,4-бензоксазиндинону-1,3 у 25 мл діоксану додають 1,68 г (0,03 Моль) пропіламіну. Суміш кип'ятять зі зворотним холодильником протягом 3 год. Після охолодження реакційну суміш розбавляють во-

дою, підкислюють розчином хлористоводневої кислоти (1:1). Осад, який випав, відфільтровують, промивають водою, сушать.

Вихід — 5,2 г (78 %). Т.пл. — 159–160°C (40% етанол).

Сполуки 7–21 були отримані аналогічно.

Змішана проба речовин, одержаних за способами 1 та 2, не дає депресії температури плавлення.

Висновки

1. Розроблено метод синтезу N-заміщених амідів 2-гідроксіоксанілової кислоти. Для отримання алкіламідів використано метод амідування етилового ефіру 2-гідроксіоксанілової кислоти первин-

ними амінами. Для синтезу ароматичних та діалкіламідів препаративним методом синтезу є важливою взаємодією відповідних амінів з (4Н)1,4-бензоксазин-2,3-діоном.

2. Вихідний 1,4-бензоксазин-2,3-діон синтезовано 3 методами, серед яких оптимальним є циклізація 2-гідроксіоксанілової кислоти у ПФК.

3. Структуру синтезованих речовин доведено даними елементного аналізу, даними ІЧ- та ПМР-спектроскопії.

4. За даними фармакологічного скринінгу синтезовані речовини показали помірні гепатопротекторні, аналгетичні та протизапальні властивості.

Література

1. Barta-Szalai G., Borza I., Bozo E. et al. // Bioorg. Med. Chem. Lett. — 2004. — Vol. 14, №15. — P. 3953-3956.
2. Stanton J.L., Cahill E., Dotson R. et al. // Bioorg. Med. Chem. Lett. — 2000. — Vol. 10, №15. — P. 1661-1663.
3. Errico M., Crozier R.A., Plummer M.R. and D.S. Cowen // Neuroscience. — 2001. — Vol. 102, №2. — P. 361-367.
4. Artico M., Ross W.C.J. // Biochem. Pharmacol. — 1968. — Vol. 17, №6. — P. 883-891.
5. Jadhav P.K., Man H.-W. // Tetrahedron Lett. — 1996. — Vol. 37, №8. — P. 1153-1156.
6. Medou M., Priem G., Quelever G. et al. // Tetrahedron Lett. — 1998. — Vol. 39, №23. — P. 4021-4024.
7. Tarvainen T., Karjalainen T., Malin M. et al. // Eur. J. Pharm. Sci. — 2002. — Vol. 16, №4-5. — P. 323-331.
8. Kaiser J., Csonka R., Speier G. // J. Mol. Catal. A. Chem. — 2002. — Vol. 180. — P. 91-96.
9. Zhang P., Zuckett J.F., Woolfrey J. et al. // Bioorg. Med. Chem. Lett. — 2002. — Vol. 12, №8. — P. 1657-1661.
10. Петюнин Г.П., Тарусин А.Д., Пастухова Т.П. Синтез и свойства замещенных амидов 2- и 4-оксиоксаниловых кислот. — Укр. ин-т усоверш. врачей. — Х., 1984. — 5 с. — Деп. в ОНИИТЭХим (Черкассы) 16.07.84. — №308хпхД84.
11. Безуглій П.О., Георгіянц В.А., Гриненко В.В., Гарна Н.В. // Ліки України. — 2005. — №9 (98) (Додаток). — С. 126-129.
12. Георгіянц В.А. // Клінічна фармація. — 2003. — Т. 7, №2. — С. 59-64.
13. Kaliszan R., Nasal A., Markuszewski M. J. // Anal. Bioanal. Chem. — 2003. — Vol. 377. — P. 803-811.
14. Машевская И.В., Дувалов А.В., Толмачева И.А. и др. // ЖОрХ. — 2004. — Т. 40, №9. — С. 1405-1409.
15. Семенова Т.Д., Красных О.П. // ЖОрХ. — 2005. — Т. 41, №8. — С. 1245-1250.
16. Loev B., Jones H., Brown R.E. et al. // J. Med. Chem. — 1985. — Vol. 28, №1. — P. 24-27.
17. Silverstein R.M., Francis X.W. Spectrometric Identification of organic compounds. 6th ed. — NY: John Wiley & Sons Ltd, 2001. — 196 p.
18. Breitmaier E. Structure elucidation by NMR in organic chemistry. 3rd ed. — Chichester: John Wiley & Sons Ltd, 2002. — 258 p.

Надійшла до редакції 13.04.2007 р.